

УДК 330.341

Паламарчук О. С., викладач (Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне)

ОЦІНКА РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Представлено визначення поняття інноваційного розвитку економіки. Наведено перелік показників Європейського інноваційного табло, які відображають різні аспекти інноваційного розвитку. Продемонстровано місце України серед країн Європи щодо інноваційного розвитку.

Ключові слова: інноваційний розвиток, Європейське інноваційне табло, інноваційна активність, інноваційна політика.

Постановка проблеми. У складний для України період системних трансформацій економіки набуває особливої важливості становлення інноваційної економіки та забезпечення інноваційного розвитку, роль держави у здійсненні якого є ключовою. Перехід до інноваційної моделі держава повинна забезпечувати на основі використання різноманітних засобів стимулювання інноваційних процесів на всіх рівнях управління. Одним із важливих чинників, який впливає на прискорення розвитку інноваційних процесів у країні, є бюджетна підтримка інноваційної діяльності на усіх рівнях.

Питання інноваційного розвитку економіки України є предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних науковців. Сучасні напрями інноваційного розвитку розглядаються в працях вітчизняних дослідників: А.С. Гальчинського, В.М. Геєця, В.П. Семиноженко, В.М. Гриньової, О.В. Козиревої та інших. Так, Ж. Поплавська [1] вивчає значення інтелектуального капіталу як основного елемента у становленні інноваційної економіки і постіндустріального суспільства. Л. Федулова [2] досліджує становище і перспективи інноваційного розвитку економіки України на основі їх глибокого технологічного аналізу. О. Шнипко [3] обґрунтовує необхідність швидкої модернізації економіки України задля забезпечення гідного місця в міжнародному глобалізаційному просторі.

Серед питань, які потребують нагального розв'язання, – оцінювання інноваційного розвитку України загалом і її регіонів зокрема.

Метою даної статті є характеристика рівня інноваційного розвитку України відносно країн Європи на основі так званого Європейського інноваційного табло.

Виклад основного матеріалу статті. Інфраструктура інноваційного розвитку України перебуває в початковому стані. У ній представлені лише окремі типи інноваційних структур, зокрема технопарки, наукові центри, бізнес-інкубатори, науково-технічні підприємства, фонди. Причому діяльність лише незначної частини цих структур відповідає завданням, які мають вирішуватися ними, виходячи із світового досвіду організацій різних типів інноваційних структур. Тобто в Україні не тільки обмежена чисельність інноваційних структур, а й склалася структурна неповнота і функціональна невизначеність їхньої діяльності. Розвиток інноваційної інфраструктури потребує всебічної державної підтримки.

Для об'єктивної оцінки стану інноваційного розвитку України важливе значення має визначення її відносного місця серед європейських країн. Одним із розроблених інструментів може бути Європейське інноваційне табло (ЄІТ) або Європейський інноваційний рейтинг.

ЄІТ було створене в Європейському Союзі за рішенням Лісабонського саміту для стимулювання і контролю за розвитком науково-інноваційного процесу. Лісабонська стратегія, вироблена лідерами держав-членів ЄС на цьому саміті у травні 2000 р., пропонувала вісім показників для визначення рівня інноваційності, конкурентноспроможності і динамічності регіональних економік, заснованих на знаннях. До цих показників належать:

- 1) розбудова загального інформаційного суспільства;
- 2) розвиток європейської сфери інновацій і науково-дослідницької діяльності конструкторських розробок;
- 3) лібералізація: завершення створення єдиного ринку; програми державної допомоги і сприяння конкуренції;
- 4) створення мережної індустрії у сфері телекомунікацій, комунальною і транспортному секторах;
- 5) створення ефективних та інтегрованих фінансових послуг;
- 6) поліпшення підприємницького середовища для нових бізнес-починань;
- 7) підвищення соціального залучення: розвиток навчання впродовж життя та модернізація соціального захисту;
- 8) прискорення стабільного і стійкого розвитку.

Засноване на цих показниках, Європейське інноваційне табло (TrendChart on Innovation) представляє собою найбільш повну, постійно оновлювану базу даних про тенденції інноваційної політики в країнах ЄС, США, Японії, країн, що розвиваються, і країн-сусідів ЄС. З її допомогою зацікавлені особи отримують аналітичну інформацію

цію, статистику, що стосується інноваційного процесу, інформацію про реалізацію інноваційної політики та основних інноваційних тенденцій. ЄІТ служить також засобом зіставлення результатів політики, поширення і обміном досвіду стимулювання інноваційних процесів як у ЄС, так за його межами. До 2008 року інформацію для баз даних надавали 39 країн: 27 країн-членів ЄС, а також Ісландія, Норвегія, Швейцарія, Хорватія, Туреччина, Ізраїль, США, Канада, Японія, Бразилія, Китай та Індія. У 2007 році вперше показники табло були розраховані для Росії та України [4, 5].

Сьогодні показники Європейського інноваційного табло представлені у п'ятьох групах, які відображають різноманітні аспекти інноваційного розвитку:

1) «рушійні сили інновацій» – показники, які відображають стан і структуру інноваційного потенціалу;

2) «створення нових знань» – індикатори, які відображають рівні фінансування науково-дослідницької діяльності та конструкторських розробок;

3) «інновації та підприємництво» – індикатори, які відображають рівні інноваційної активності на підприємствах (фірмах);

4) «застосування» – індикатори, які відображають зайнятість і комерційну діяльність в інноваційних секторах;

5) «інтелектуальна власність» – індикатори, які відображають патентну активність.

Показники Європейського Інноваційного Табло дають матеріал для порівняння інноваційних результатів Європейського Союзу та України. Європейський Союз та Україна демонструють належний рівень витрат на інформаційні і комунікаційні технології, освіту молоді: тут Україна перевищує середні (відносні) європейські показники. Значення деяких інших показників, наприклад, частка випускників у галузі природничих і технічних наук, частка інновацій, нових для ринку, наближаються до середніх європейських показників.

Однак за рівнем інновативності за ЄІТ Україна знаходиться в четвертій (останній) групі – «країни, що рухаються навздогін» – зі значенням індексу 0,23. До цієї групи також входять: Угорщина – 0,24, Росія – 0,23, Латвія – 0,22, Польща – 0,21, Хорватія, Греція – 0,20, Болгарія – 0,19, Румунія – 0,16, Туреччина – 0,08. У порівнянні з іншими країнами ЄС відставання України становить: від «країн-лідерів» – приблизно у 3 рази, наприклад Швеція – 0,68, від «країн-послідовників» – 2 рази (Великобританія – 0,48), від країн «помірні інноватори» – 1,6 рази (Норвегія – 0,35) [6].

Щодо інноваційного розвитку, то Україну можна порівняти з Румунією та Болгарією на час їхнього вступу до ЄС та Туреччиною. У той же час наша країна володіє компонентами високотехнологічних секторів, які відсутні у вищезазначених країнах. Україна виготовляє важкі транспортні літаки, ракети, обладнання для атомних станцій та іншу високотехнологічну продукцію. У нас є умови для реалізації стратегії «наздоганяючого типу».

Переміщення України сходами інноваційного розвитку вимагатиме величезних зусиль, ресурсів, політичної волі і високої мобілізованості суспільства. Проте для окремих секторів вітчизняної економіки ці зусилля мають бути ще більшими, ніж по економіці в цілому. Для України основна проблема під час обчислення результуючого індексу полягає в тому, що далеко не всі показники можна отримати за допомогою наявної в нас статистики. Окрім того, інтерпретація окремих показників і методика їх розрахунків не завжди збігається з міжнародними стандартами. Чимало показників можна розрахувати тільки на основі експертних оцінок або додаткових розрахунків [6].

Показники, що використовуються в ЄІТ, поділяються на два типи: вхідні і вихідні: перші включають в себе групи індикаторів, що описують потенціал інноваційного процесу і його учасників; вихідні – відображають процеси впровадження інновацій і характеризують сферу інтелектуальної власності. Методологія ЄІТ розроблялася для оцінювання в першу чергу країн ЄС, тому це викликає певні складнощі під час її застосування для країн колишнього СРСР, зокрема України. Особливості вітчизняної статистики дозволяють оцінити або розрахувати лише 17 з 26 показників (65,4%), що загалом є непоганим результатом: для нових членів ЄС у перший рік розрахунків вдалося отримати значення не більше, ніж для половини індикаторів.

У 2005 р. методологію розрахунку за ЄІТ значно переробили: кількість груп індикаторів зросло з 4 до 5. Відтак, Європейський інноваційний рейтинг вимірює зараз 26 ключових показників інноваційної активності [7]:

1) інноваційні драйвери вимірюють структурні передумови, потрібні для розвитку інноваційного потенціалу (5 показників);

2) створення знань оцінює рівень інвестицій в НДДКР (5 показників);

3) інновації в підприємстві вимірюють рівень інноваційного розвитку на рівні фірми, тобто схильність до інноваційної діяльності на мікроекономічному рівні (6 показників);

4) застосування оцінює структуру зайнятості і виробництва з ін-

новаційної точки зору і роль інновацій у створенні доданої вартості (5 показників);

5) інтелектуальна власність оцінює досягнуті результати з точки зору накопичення ноу-хау, особливо це стосується високотехнологічних галузей (5 показників).

Слід зауважити, що інноваційна політика, яка здійснюється в Україні, характеризується непослідовністю у проведенні, невисокою результативністю. Наслідком є наростання технологічного відставання України від розвинених країн, зниження конкурентоспроможності економіки, нерозвиненість внутрішнього ринку високотехнологічної продукції.

Для зміни негативних тенденцій в цій сфері необхідно здійснити комплекс заходів, спрямованих на удосконалення державного управління сферою інновацій, що обумовлює нагальну потребу вивчення та використання передового світового досвіду. Державна політика в інноваційній сфері передових країн світу спрямовується переважно на вдосконалення нормативно-правової бази, адміністративно-організаційної структури управління науково-технологічною та інноваційною сферами, розвитку їх інфраструктури, а також, здійснення заходів, спрямованих на належне фінансове забезпечення та створення сприятливих умов для інноваційного розвитку.

Інноваційні процеси в економіці не лише не набули вагомих масштабів, але й зростають інші тривожні тенденції. Кількість підприємств, що впроваджують інновації, зменшується з кожним роком і становить зараз 12-14%, що менше в 3-4 рази, ніж в інноваційно розвинутих економіках. Наукоємність промислового виробництва знаходиться на рівні 0,3%, що на порядок менше світового рівня. Крім того майже третина коштів, які витрачаються на інноваційну діяльність, припадає на закупівлю обладнання, тоді як на придбання прав на нову інтелектуальну власність або проведення науково-дослідницької діяльності і конструкторських розробок витрати на порядок менші. Майже половина інноваційних підприємств взагалі не фінансують проведення в інтересах свого виробництва наукових досліджень.

Таке становище обумовлено як браком коштів, так і відсутністю в останні роки дійової державної системи стимулювання інноваційної діяльності.

Проте низький рівень наукоємності вітчизняного виробництва означається не тільки дефіцитом грошей або браком стимулів і пільг. Фундаментальне значення має структура економіки. В українській економіці домінують низькотехнологічні галузі виробництва, які природно відносяться до малонаукоємних галузей: видобувна і паливна –

0,8-1%; харчова, легка промисловість, агропромисловість – 1,2%. В цілому в Україні домінує відтворення виробництва третього технологічного укладу (гірнична металургія, залізничний транспорт, неорганічна хімія та ін.). Відповідно майже 95% вітчизняної продукції належить до виробництв третього і четвертого технологічних укладів. Зростання ВВП за рахунок введення нових технологій в Україні оцінюється всього у 0,7-1% [6].

Інноваційна система України показує малу продуктивність, тобто при відносно непоганих вхідних (ресурсних) показниках, наша держава демонструє вкрай низькі вихідні (результативні) значення.

Висновки. Не кожна країна може дозволити собі інноваційний шлях розвитку. Головними умовами саме такого шляху є високий науковий, науково-технічний і виробничий потенціал, висококваліфікована виробнича сила, достатня законодавча база, стимулююча інноваційні процеси. Все це в Україні присутнє. Реалії сучасного розвитку економіки доводять, що основними чинниками розвитку є інновації – високі технології, нова техніка, нова організація праці і виробництва, нова мотивація підприємницької діяльності, а також можливість забезпечити високі показники економічного росту.

Крім того, необхідні серйозні зміни у вітчизняній статистиці, які дозволять забезпечити більш високий рівень порівняльності показників і, тим самим, виявити важливі сфери відставання України від країн ЄС в інноваційній сфері.

1. Поплавська Ж. Інтелектуальний капітал економіки знань / Ж. Поплавська // Вісник НАН України. – 2007. – № 2. – С. 52–62. **2.** Федулова Л. Технологічне прогнозування в системі інноваційної економіки / Л. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2005. – № 3. – С. 20–31. **3.** Шнипко О. Україна перед викликами глобального конкурентного простору / О. Шнипко // Вісник НБУ. – 2008. – № 10. – С. 8–14. **4.** Россия и Украина в свете индикаторов Европейского инновационного табло / под ред. Ивановой Н. И. и Егорова И. Ю. – Киев : Госкомстат Украины, 2008. – 93 с. **5.** Анализ инновационной политики России и Украины по методологии Европейского сообщества/ под ред. Ивановой Н. И., Егорова И. Ю., Радошевича С. – Москва : ИМЭМО РАН, 2008. – 237 с. **6.** Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів (Проект). – Доступ з: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=47920&cat_id. Останній доступ: 20.03.13. **7.** Науково-технічна та інноваційна діяльність України в контексті євроінтеграційних процесів: моногр. / І. Ю. Єгоров, І. А. Жукович, Ю. О. Рижкова, М. В. Пугачова; Наук.-техн. комплекс стат. досл. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2006. – 223 с.

Рецензент: к.е.н., доцент Калічава Н. Г. (Рівненський державний гуманітарний університет)

Palamarchuk O. S., Lecturer (Rivne State Humanitarian University, Rivne)

ESTIMATION OF LEVEL OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF UKRAINE

Determination of concept of innovative development of economy is presented. The list of indexes of the European innovative board, which represent the different aspects of innovative development, is resulted. The place of Ukraine is shown among the countries of Europe in relation to innovative development.

Keywords: innovative development, European innovative board, innovative activity, innovative policy.

Паламарчук О. С., преподаватель кафедры экономической кибернетики (Ровенский государственный гуманитарный университет, г. Ровно)

ОЦЕНКА УРОВНЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ

Представлено определение понятия инновационного развития экономики. Приведен перечень разных показателей Европейского инновационного табло, отображающих аспекты инновационного развития. Продемонстрировано место Украины среди стран Европы относительно инновационного развития.

Ключевые слова: инновационное развитие, Европейское инновационное табло, инновационная активность, инновационная политика.
